

Učiteljski Tovariš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dnó vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. januarja 1870.

List 2.

Pohvala in kazen v šoli.

Spisal *J. Lapajne.*

Učitelj ima pri vzrejanji ali podučevanji mnogo pripomočkov. V prvi versti med temi je tudi pohvala in kazen. S pohvalo in kaznijo učitelj otroška serca napeljuje k dobremu, in jih odvrtačuje od hudega. Tudi država in vsaka posamesna družina rabi pohvalo in kazen, zakaj bi tudi šola ne odgojevala in ne podučevala s temi pripomočki? Otroci ne morejo še previditi naravnih nasledkov kakega dobrega ali slabega djanja, da bi tedaj že samostojni pravo uganili. V daljnem pomenu se pa pohvala in kazen delite v naravno in samovoljno. Naravno plačilo in naravna kazen za kako djanje so dobri ali slabi nasledki, ki sledé za temi ali unimi djanji. Naravno plačilo in naravna kazen tedaj niste v učiteljevi roki, temuč ste v tesni zvezi z otroškimi djanji, postavim: Ako učenec ne stori tega, kar se mu je ukazalo, ga že vest peče (če še ni preveč pokvarjen), da ni storil svoje dolžnosti, in tù ima že dovolj naravne kazni. Samovoljna pohvala ali kazen pa ste popolno sami za se, in niste gotovi nasledek kakega djanja. Ako, p., učitelj učenca pri laži vjame in ga za to, kakor si bodi, kaznuje, je taka kazen samovoljna kazen. Previden odgojnik svoje učence naj raji opominja in jim kaže naravne dobre ali slabe nasledke posamesnih djanj in le redkokrat rabi samovoljno pohvalo in kazen. Prav pogostoma naj učencem na serce polaga, kako zeló mladini koristi, da se pridno uči in lepo obnaša, ter naj ne žuga prevečkrat s svojimi samovoljnimi kaznimi. Polagoma naj otroke napeljuje, da dobro delajo naj več iz ljubezni do dobrega in zavoljo dobrih nasledkov, ki jih ima dobro djanje,

in da se bodo hudega varovali zato, ker je hudo zoper božjo in naravno postavo in zavoljo slabih nasledkov, ki pridejo za slabim djanjem.

Ako bi se učenci pridno učili in lepo vedeli le zavolj tega, da bi jih učitelj hvalil, ali da bi se njegovi kazni odtegovali, storili bi tako svojo dolžnost le v pričo njega in le toliko časa, dokler so pod njegovim varstvom. Taki učenci so potem, ko stopijo v javno življenje, le malo vredni, kajti niso vajeni, da bi iz pravega, blagega namena dobro delali in hudo opuščali. Na drugi strani treba je učitelju paziti, da otroške zasluge vselej prav sodi, kar je pri velikem številu učencev prav težko, kajti nemogoče je skoro učitelju, da bi v prenapolnjeni šoli kmali dobro poznal zmožnosti, temperamente in druge okoliščine vseh učencev. Prav malokrat torej pravično sodimo in menda ni ga učitelja, da bi ne bil še nikdar kakega učenca po krivem sodil. Učence, zapazivši krivico, to zelo boli, in pri takih okolnostih le na videz pravo storé; pravega namena pa nimajo, in niso odkritoserčni. Ravno v tej reči si učitelji dostikrat pregrešimo, da se otroci le prilizujejo in hlinijo; kajti v sercu so naj večkrat drugačni. Modri odgojnik rabi tedaj naj večkrat le naravno pohvalo in kazen, samovoljno pa le v teh le slučajih: 1. ako je otroška pamet še tako plitva, da otrok še ne more spoznati naravnih nasledkov; 2. ako je otroška volja preslaba, da bi naravna pohvala in kazen kaj teknila; 3. če je treba, da otroci nagloma kaj storé. Kedar je treba kaj težkega hitro izversiti, naj učitelj obljubi, kdor bode storil to pa to, dobi za to kako darilo, in gotovo se mu spolni ta želja. Ako bi pa učitelj le sploh povdarjal, kako bi bilo to pa uno pravo, bi to storili le nekteri posebno zmožni in pridni učenci. Samovoljna pohvala in kazen ste v šoli potrebni, toda učitelj jih mora prav izbirati. Ni pa vse eno, kako se ravna s pohvalo in kaznijo. Treba se je pri tem ravnati po posebnih pravilih, da se ne zgreši prave poti in da ta sredstva pred svoj namen dosežejo; kajti neprividno ravnanje v tej reči dostikrat škoduje dobri reči. Naj pervo si priporoča pravičnost. Le zasluge, pridnost in kar si je otrok z lastno močjo privojskoval — to naj se hvali in poplačuje; zmožnosti ali talentov naj učitelj nikdar ne plačuje. Nasproti pa naj se kaznuje le hudobno serce, navlaščna lenoba in prederzna porednost; mladostna lahkomiselnost, zlasti, če ni pogostna in nezadolžena šibkost, naj se prizanaša. Pri pohvali

in kazni naj bode učitelj tudi dosleden, da ravná enako, po nekaki splošni ali naravni in pravični postavi in naj približuje samovoljne pohvale in kazni naravnim, tako namreč, da samovoljnosti in prostosti odgojiteljeve ne morejo otroci na en hip spoznati. Tako so učili nekteri pedagogi. Niemeyer pa je zoper to načelo; on pravi, da naj se otrok kar naravnost samovoljno, pa pametno kaznuje; kajti on meni, da so tudi samovoljne kazni otrokom le naravna potreba, sej si otroci pri igrih sami kazni nalagajo. Lažnjivca, — da razložim z zgle-dom — se naravno tako kaznuje, da se mu odtegne zaupanje, nenaravno bi bilo, še vedno zaupati mu in drugače ga kaznovati. Priporoča se tudi po eni strani nekoliko enakomirnosti pri pohvali in kazni; ta je v tem, da učitelj brez vzroka ne opušča hvale ali kazni, kedar otroci to ali uno zaslužijo. Nekteri kaznujejo takrat, kedar so nevoljni, čeravno otroci niso zakrivili njihove jeze, in hvalijo tadaj, kedar so dobre volje brez ozira na otroške zasluge. (Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

S.

Samū.

O. Samū ipse, sponte, solus, unus; cum numeralibus ordin. respondet germ. selbi samomu osmu, samū tretij; mas, kar samīci, samka ili samūka femina, samīstvo idem esse; scr. samas similis, aequus, samm gr. ἄμα, ὁμός, lat. semol, simul.

S. Nsl. na samom; samorogač unicornis, monoceros, samodrug (selbänder) duplus, samodruga grvida, samotrek, on je Noe samoosmege ohranil.

Svatū.

O. Svatati - aja - eši pronubere, - se, - titi se si nami generum, affinem fieri, svaha f. pronuba, svatū affinis, svatija f. p. svatove i svatije, svatīstvo - tovīstvo affinitas, svatība nuptiae.

S. Moje je svatba ali svadba nuptiae, tudi stsl. imate svatība, svadība, svatba in svadba; svati so nuptiales convivae, bulg. svatija je serb. svaća, kakor bratija i braća fratres.

Svepetati.

O. Svepešta - šteši movere, - se i svepiti se - plja se - piši se agitari, svepanije motus, uti videtur (cf. sepet, sepelivü balbus, rus. šepetlivü).

S. Svepati, svepljem nsl. vacillare, čes. sepkati traben (and. svipa, ahd. sveif, sweifen).

Sverêpü.

O. Svêrêpü i svrêpü ferus, aestuans, agrestis, saevus, immitis, barbarus na pr. konj, językü, nravü, - po bylie; sve-rêpiti se - plja - piši, - pëti - êja, - povati-pistvovati exasperari, ferocem esse, saevire; sverêpo - ê temerarie, ferociter, sve-rêpije - pistvo exasperatio p. živêrinoe, strastinoe.

S. Nsl. srêp pro svrêp immanis, srepo se ustrašijo; srpo gledati, srpost severitas, srepota, srepinja; srpožen severus; čes. sveřepëti wild wachsen. Est ergo srêp pro svrêp, srp pro svrp, uti srab e svrabü. Markovo pa je, kar piše Kopitar: svirêpü ferox. Puto esse compositum e svi-rêpü quasi, primitus de vacca oestro percita od furorem, ideoque caudam volvente! Glag. Cloz.

Svirati.

O. Sviraja, - riti - rja - riši, - rjati - rjaja sibilare, tibia canere; svirükü sonitus, svirina tibia, svirêli - rali - rjali f. fistula, cithara, nablium; svirici, - rnikü, - riteli tibicen, musieus, cf. scr. svr - svar canere, gr. σούριξ lat. susurrus.

S. Svirati i nsl., svirel, hrov. svirale, surla, bulg. svirkü, svirec, svirba, svirla, svirka, sviriti.

Svistati.

O. Svistaja, - šta - eši sibilare, kar tudi svrêčati, rus. svercati zirpen, svistanije sibilatio, svistü m. sibilus.

S. Svistati nsl. balbutire, rus. svisnuti.

Svita.

O. I svitica, svitüka ali svitka vestis.

S. Hrovatje imajo svitice femoralia, braciae, svita vestis i nsl., svitar.

Svoboda.

O. Svobota, svobodistvo - diština libertas; svoboda je venia, liber i liberi; svobodj adj. indecl., - dinü liber, - nikü tibertus; thema svobü (cf. pruss. subs selbst, eigen) et - da, uti in loboda, jagoda; svobistvo persona cf. sobistvo; nota šaf. star. cogitare de germ. selb; svobodino, - diteli itd.

S. Svoboda dati nsl. slovó dati abschied geben, verabschieden, slovo vzeti, jemati; s slovesom cum venia; slobó vzeti, slobost fiducia, slobnost facultas; cf. sloboda in sloboden, svoboda in svoba, svoj.

Svoj.

O. Svoj suus, proprius, tudi svojskü; svojstvo - vije proprietas, svoji jemu consanguinei, svoji imü domestici, scr. sva; svoiti f. affines, svojaši f. coll. propinqui, svoitiñü proprius, svojština f. res propriae, svojakü affinis.

S. I nsl. pravimo: smo si svoji; svojita (svojta, svoitba) je tedaj consanguinitas, svojast f. idem; za svojak nsl. tudi svak affinis, levir, svakinja; svaščina affinitas.

Svrabü.

O. Pruritus, scabies, gramia, - bñü prurimum excitans; svrübü scabies, svrübëti êja.

S. In to primerjate z mojim srborit; razun svrabü imate tudi sverbeži, sverbota, sverbjačka pruritus.

Svinați.

O. Svinaț - neši mane surgere, sinați - na - neši illucescere p. egda sinëti slñice; sijati in — se, sijanije, sijateljñü splendidus itd.

S. Svenuti diescere; svitlost božja na njih sinu. hrov., obsinoti, solnce poseva; odsevati - sivati, prisojen, odsojen. Svinați thema svit, in od tod stsl. svitëti i — se, svëtlëti se, svëtiti, svëtliti, s in brez se.

Svëtü — svetü.

O. Svëtü je lux, aurora, prima lux; vestis purpurea; iunctum cum pron. s i vel onü κόσμος mundus p. na semî svëtê êv τω βίω, na onomî svëtê.

S. Svëtilo - lice, svëtilina - listvo, svëtlíkavü lucidus, svëtlica cubile, svëtlovinü, svëtovinu adj. lucis, svëtlostinü, svëtilivü lucidus, svëtlota, svëtlstvo, svëtstvo splendor; svëtlaja nedëlja nsl. bela nedelja.

O. Svetü je pa sanctus, divinus, - dinî dies festus; svetiti in — se sanctificare, ordinare, consecrare; svetóša m. sanctus.

S. Po tem naj mi služijo i stsl. svetilo - lñikü - liste, svetije n., svetosti sanctuarium; svetiteli - sveštenikü sacerdos, — telstvo i — ničstvo sacerdotium; svetitba, svetyni, svetiba - tstvo sanctificatio, sanctitas, sveštiba sacrificium.

Sini.

O. Sini hyacinthinus, lividus, niger, p. oči sinje, oko sinjeje, sini kameni; siniči daemon, recte, uti videtur, niger (daemones, aethiopes, murini); sinjeta f. hyacinthus, - tñu adj.; sinota byssus, sinina color coeruleus, sinica parus.

S. Toraj tudi sinica je iz sini; sinji kamen kalkstein, sejni kamen silex; bulg. sino nebo, sino pile, sinilo indigo serb., sinj niger (atitudinis causa).

Sipota.

O. Sipota raucum esse, siplivü raucus, sipnati raucocere, siplivostl.

S. Nsl. sipiti difficulter respirare, sipljiv, sip; sipljenje asthma, serb. sipavac anhelus, čes. sipěti, siptěti sibilare.

Sirü.

O. Sirü adj. ὀφθαλμός orbus, siristvo orbitas.

S. Sirota, sirotükü m., - ka f., - tistvo; sirotěti orbari; a celo sirakü stsl. pauper, sirače, siračina, siromahü i siromaha, bulg. siromaš f. - šijü, serb. siromašad; nsl. siromak.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levčnik.

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

II.

Dolgočasni oblaki zakrivali so višnjevi nebesni obok, ko me kmali po polnoči 8. avgusta urni koraki dovedejo na ljubljanski kolodvor. Bilo je sicer tū mnogo veselega šundra med pripravljenimi za odhod; jaz sem vendar nekako zamišljeno čakal znamenja, ki nam bo naznanil, kdaj bo privihral od Tersta hlapon, in odpeljal tudi mene v daljni svet. Nisem dolgo čakal na to. V vozu prišel sem bil med kardelo verlih narodnjakov, ki so brezskerbno šale zbijali po vsi dolgi savski in tudi še dalje tje po savinski dolini, kateri pa ste bili obedve zavite v gosto tmino in dolgočasne deževne megle. V Celje prišedši zaznal se je bil ravno dobro dan. Nadjal sem se videti na kolodvoru za ene trenutke svojega dragega sorodnika A., ki pa je gotovo še sladko spal, za katero slast so ga skoraj zavidale moje trudne oči. Nedelja, dan Gospodov, bila je, in

od opatiške cerkve brenčal je kaj veličastno zvona glas po visokih zrakah sprelepe okolice. Celje je res kaj mično mestice, okolica njegova pa prekrasna. Na zapadni strani odpira se sloveča zgornjo-savinska dolina, res prava slovenska Švajca, in na vzhodni strani na zmernem brežuljku cerkev sv. Jožefa z lazariškim samostanom prijazno stoluje; vstran od tega mičnega prizora k jugu pa puste škerbine razvalin starega slovečega celjskega grada dolgočasno šterlé v zrak in mimo potujočemu svetu glasno govoré: „Memento mori“! — vse mine pod solncem! — Jaderno odpelje nas hlaпон odtod in dervi nas tje naprej mimo prijaznih Teharjev, kjer sem od daleč v duhu pozdravljaj svojega iskrenega pobratima Blažeta, kteremu se pa gotovo še sanjalo ni, da se jaz vozim mimo sprelepe okolice njegovega sedanjega domovja. — Štacija „Stóre“ kazala mi je na desno sloveče železne fužine, kjer delajo orjaške oklepe za naše novošegne železne barke (Panzerschiffe) i. t. d. — Zad pustivši nasledno štacijo Št. Juri, kteri terg stoji na levo ob šeleznici kaj prijetno in sloví posebno zastran velikih živinskih sejmov, privozili smo le gredé na Ponikvo. Kteri Slovenec z globokim spoštovanjem ne izreče imena moža, ki se je tukaj rodil! Zibelka slavnega Slomšeka tekla je tù; tù preživel je srečni čas nedolžnih otroških let, ktere je v svojih poezijah tako rad in mило speval in vlival v nje čutje nedolžne otroške duše. Možu neumerljivega spomina, ki je nevtrudeno delal na vse strani, ostane zlasti oziroma za napredek slovenskega šolstva v zgodovini našega naroda odločeno častno mesto perve verste za vse prihodnje čase, in smemo ga z vso pravico imenovati preroditelja slovenske šole. Ministerstvo šolstva samo je o njegovem času očitno blagrevalo Slovence, da se morejo ponašati z rojakom tako izverstnih pedagogičnih véd, ter tudi izustilo, da nobene učne knjiga za slovenske šole poterdilo ne bo, da bi ne prašalo knezo-škofa Slomšeka za sovet.*) — Že zdavnej smo se odpeljali iz Ponikve, ko sem še premišljeval velikega Slomšeka in njegova neumerljiva dela; bilo mi je pa tudi toliko ložeje, ker mi okolica ni ravno kazala posebnih zanimivosti. Perva postaja naprej bila so nam Polčane; vihraje naprej proti Pragerskemu pak sem

*) Glej prespoštovanega gosp. dekana Fr. Kosarjevo preizverstno knjigo: „Ant. M. Slomšek, Fürst-Bischof v. Lavant, dargestellt in seinem Leben und Wirken“, str. 249! Pis.

ogledoval na levo visoko gorovje pohorsko, ki razširja svoje odrastke na vse strani sprelepega spodnjega Štajerja. — Na postaji pragerski odcepi se od južne železne ceste železnica ogerska, ki pelje skozi vzhodno Štajersko mimo Ptuja in Ormuža proti Ogrii. — Od tod naprej peljali smo se po odpertem svetu, videli na desno doli grad starega Ptuja, prevozili postajo Račje in poslednjič dospeli v naglem teku v Maribor. Čudne premembe človek res vidi na svetu! Komaj odpeljal sem se od zibelke Slomšekove, in že sem se nahajal na kraji, kjer so mu porahljali v krilu černe zemlje zalo prezgodno grobno posteljico. Maribor je bil po Slomšek u povzdignjen v stolico lavantinske škofije, žel pa je za povračilo sad, kterega pregovor sploh izrazuje z besedami: „Nehvaležnost je plačilo sveta“! Tudi zastran tega je Maribor postal odlično mesto, ker odtod gre stranska železnica na Gorotan. Mesto leži na zapadno stran od kolodvora, ima dosti prijetno lego; ali v mojih očeh ima okolica celjska predstvo. „Počivaj mirno, sladko, slavni Slomšek“! djal sem sam pri sebi, ko odpeljali smo se od Maribora naprej. Vozili smo se dalje po dolgem prerovu (Tunnel) in tudi zelo med ožinami blizo tje do Spielfelda; naprej pa so okoli Arnoža, Lipnice i. t. d. kaj razprostrana polja in posebno lepe pokrajine. Zala res je štajerska zemlja; le škoda, da smo jo tako naglo dervili naprej, kakor bi bil vse to le v sanjah videl. Proti Gradcu vozivši se, seznanil sem se bil v vagonu z lastnikom grajščine podsmreške na Dolenskem, s plemenitim g. Roschütz-em, ki je kaj vneti bčelorejec, in mi je mnogo pripovedoval o njegovem obširnem delovanji v bčeloreji. Prej ko sem se nadjal, bili smo v Gradcu. Lega tega mesta se pač more imenovati sprelepa; škoda, da mi ni čas dopuščal, dalj pomuditi se letod. Da bi danes, v nedeljo, zastran božje službe ne ostal čisto na suhem, porabil sem bil postanek 18 minut, da sem hitil v bližno cerkev k usmiljenim bratom; pa ravno zadnji trenutek prisopihal sem bil nazaj na kolodvor; le majčkino še, pa mi jo bil vlak obrisal pred nosom, — se vé da, brez mene, naprej. — Iz neprijaznega jutra naredil se je bil prav lepi dan, ni čuda torej, da se je menda hotla polovica Gradca peljati z železnico „na kmete“ na zrak. Natlačeno nas je bilo, kot sardel v sodčkih. Pod derzovito na stermi pečini kipečo razvalino göstingsko peljaje prišli smo naprej v lepe gorske okolice. Perva postaja „Judendorf“ spraznila nam je k sreči

vender zopet vozove, tako da je človek naprej vender mogel nekoliko bolj na prostoru sedeti. Akoravno je čerta slovensko-nemške meje na spodnjem Štajerskem potegnjena od Gradca doli prek Arnoža, se je do Gradca vender čulo po vozovih še mnogo slovenski govoriti; naprej nahajal pa sem se med samimi terdimi Nemci. Okolice, po katerih smo se odslej in sicer za zeló ovinkasto cesto v prav urnem teku vozili, so tudi prav lepe, nosijo pa že nekako bolj divji gorski obraz. Zlasti kraji okoli Frohnleiten-a so mi posebno dobro dopadli. Če se ne motim, smo bili prevozili od Gradca 7, ali 8 postaj (kterih pa o pomanjkanji prostora ne zamorem posebej imenovati), ko nam kondukte zakriči, da nahajamo se v Bruk-u ob Muri. Tudi lega tega mesta je prav lepa, in okolica ima nekoliko enakosti z mari-borsko. In kakor se tam koroška železnica, ki vodi skozi spodnji Gorotan na Celovec in Belak, cépi od glavne južne, tudi tukaj Rudolfov železni tir pelje skozi dolino proti zapadu mimo Leoben-a proti srednjem Koroškem in na Belak. Da se oziramo na komunikacijo poslednje leta v Avstriji res veliko dela, pač ne more nihče tajiti. — Dolina od Gradca do Bruka imenuje se spodnja murična dolina (Unter-Mürzthal). Ponavljam še enkrat, da mi je ona v vsem dobro dopadla, kar sem vendar po višinah pogrešal, so bile cerkve, katerih se letod veliko manj vidi, kakor po Kranjskem in spodnjem Štajerskem. — Od Bruka naprej prične se zgornja murična dolina, ki je zeló ravna, odperta, lepa in na videz tudi prav plodna. Goveje-živinsko pleme, ki se v tej dolini redi, imenuje se po nji mürco-dolsko in se šteje med najboljša plemena v Avstrii. V naglem teku prevozili smo mimo mnogo gradov, fužin in neštivilnih vasi, menda 6 postaj, in že je bilo poldan proč, ko privozimo v zadnji konec lepega zgornjega Štajerja, v terg Mürzzuschlag, ki stoji pod slovečo goro Semernik (Semering), čez katero pelje železni tir tje čez na Avstrijansko. Ves vtruden sem bil že od dolgega sedenja, tudi želodec se je premikal dovolj nemirno, torej sem veselo pozdravil konduktejev glas: „Stazion Mürzzuschlag, 30 Minuten!“ Dovolite mi torej, dragi sobratje, da se s truplom vred odpočije tudi nekoliko moje pero! —

(Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Teržiča. (Sedanji stan šolstva in srečno novo leto 1870.)

Kervave solze bi človek točil nad tem, kar se bere po raznih učiteljem in sicer šolstvu ter splošnemu napredku prijaznih časnikih p. iz Notranjskega in Gorenškega, posebno pa še nad tem, kar se je v letošnjem deželnem zboru zgodilo, da se je namesto po dnevnem redu, pa svojevoljno in s tem, da se je šolstvo in s tem omika zad postavila političnim rečem. Po pravici sem ravno pred sklepom zbora djal v tvojem dopisu, dragi „Tovars“! da se pri nas le prerado narobe vprega in zraven še pristavim, da se le prerado po vnanjem, po kriku in obrazu sodi, ne pa po resnici in pravici. Kaj je treba, da deželni poslanci dobivajo na vprašanje: „zakaj je bil deželni zbor kr. tako hitro sklenjen?“ tako ironične in lakonične odgovore? Zakaj se nam tako godi? Morebiti pa premalo tožimo, da bolje rečem: premalo moledvamo? Kjer ni tožnika, tam ni sodnika. To pa menda ne bo res, sej ima skoraj vsaki list „Uč. Tov.“ kako tožbo ali kako britko v svojih predalih. Tudi vladni list „Laib. Zeit.“ rada prinaša kaj iz „Uč. Tov.“. Da bi pa take otrobe pletli, kakor nekdo, ki je biro in tako beračijo zagovarjal, tega pa prav vljudno vabim v Križe pri Teržiču, in zadosti se bo prepričal o njegovih puhlih in nestalnih govorih, ako mu v daljnih pa prijaznih pogovorih o šolstvu in sedanji dobi navedem lastne besede šolskih otrok do učitelja govorečih: „Naš oča so djali, da me bodo že včasih v šolo pustili, to pa pristavijo, da ne bodo nič plačevali“. Nerad bi mu tudi omenil, da mu je vsa srenja biro odrekla, podšuntana od strani, ki bi naj bolj mogla šolstvo pospeševati, posebno v sedanjem času. Ko bi pa še pristavil britko resnico, da mora z lastnimi dervmi prostorno šolsko izbo kuriti, v katero bi moglo okoli 200 za šolo odraščanih otrok hoditi, pa jih komaj 40 klaverno poseda po dolgih klopeh in težko pričakuje drugih tovaršev, katerih pa nihče razun sitnega učitelja v šolo ne sili in kteremu z bičem v roki možje žugajo, ako jih bo tožil za biro ali šolski denar. Dolgo jeremijado bi tudi lahko o samem sebi napisal, kako da že 12 let delam v takih glavnih šolah, v katerih smo vedno le po trije učitelji in da zraven 28 šolskih ur na teden moram še 5 ur na dan posebej podučevati, ako se hočem pošteno preživeti. Kako se mi je pa v Černomlju z biro godilo, pa moj naslednik dobro vé, kar sam prebritko skuša. — Kako je to vse drugače s takim učiteljem, ki ima na dan kake tri ali štiri ure pa zraven pošteno stanju primerno plačo. Da v takem stanju, dragi „Tov.“, ne morem tako dopisovati, kakor bi rad, lahko sam presodiš, še lažje pa človek vse veselje zgubi do dopisovanja, ako se spomni na dež. zbor. Vse upanje smo stavili vanj, pa smo jo dobili . . . Prav resnične so besede že starega učitelja, da kedar je šolsko vprašanje na dnevnem redu, se gotovo prične vojska. Letos ste se pa pričele dve, ena v deželnem zboru, ena pa v Dalmaciji, menda zato dve, ker je bilo naj bolj upati, da se bode tudi pri nas učiteljstvo zboljšalo, kakor se je drugod. Oh, kako je škoda 15 milijonov gold., ki jih je pobrala vojska!

Naj bi vsaj vlada tudi pri nas po sklepu drugih deželnih zborov žalostni stan učiteljski začasno zboljšala, da bi se učitelj ne bal za groš, ki ga mora za pismo plačati, ako želi dopisovati, posebno ako ima družino v svoji skerbi. Koliko časa bi potem ostalo za branje pomočnih knjig in podučnih časopisov, za svojo lastno izoliko in občno korist! Kako pa, da je nekterim učiteljem še dandanes ljubša pipica kot bukvice, ljubša kerčma kot lastno izobraževanje, ljubša kavarna in podobice kakor časopisi, ki šolstvo želijo vzdigniti in poboljšati stan učiteljski, to pa tistim prepuščam v presojo, ki so večkrat slišali resno svarjenje pred trojnatim W, s katerim so nas poprejšnji preč. šolski ogleda od hudega odvracevali in k dobremu spodbujali, ter so nam bukke in časopise za daljno izobraženje nasvetovali. —

Ne morem si kaj, da bi pri vseh teh nevgodnih dogodjajih ne omenil tudi kaj napredka, kaj veselega. Kako dobro je, da smo za kazavni poduk toliko zdatno pomoč po svetlem vladarji samem prejeli! Pa tudi pomočnih bukev se nam dan na dan več naznanja, med drugimi „dragi Tov.“, je bila tvoja slovenska slovnica tudi v „Laib. Zeit.“ napovedana, ki je, moram priterditi, prav po mojem nasvetu in po moji vseči spisana; tedaj se tudi nisem kar nič obotavljal, da sem jo v šolo vpeljal. Povem naj tudi, kako mi še celó za nemški poduk kaj koristno služi. Ko bi mogel, p. vse naloge narekovati, ki jih učenci vsaki dan izdeljujejo, prav po stavku: „Beschäftigung ist Zucht“, koliko časa bi se potratilo, tako pa imajo v tej slovnici obilno gradiva nakopičenega v pojasnjenje vsakršnega slovniškega pravila. Pa sej je tudi bolje, ker tako tudi naj slabši napreduje, ker s tem je preskerbljeno za slovenski in nemški nauk, da se enakomerno napreduje, kjer pa se vendar besednjaki na noben način pogrešati ne smejo, s čimur se tudi nauk v srednjih šolah močno lajša. Sej vemo, da se predstavljaje iz enega jezika v drugega naj bolj obadva učeta. In ako učenec zna iz slovenskega v nemško gladko predstavljati, in nasproti šolska berila vsa, si je lahko učitelj svest, da ni imel rok križem*) Prav težko mi je pri konferenciji djalo, da še po glavnih šolah nimajo „Spisja“ in „Slovnice“. Nobena šola na Kranjskem saj bi ne smela biti brez teh dveh knjig. Dobro se imenovati ne morejo take šole, akoravno bi bile v glavnem mestu. Da so pa nekteri zoperni tem, rečem, in da nekteri mlajši vse tako studijo, je pa pred ko ne preparandija kriva, kjer se jim, kakor pravijo, brani pred očmi vikših, brati „Uč. Tov.“ in kar je njegovega. Kje je vendar pravica!!

K slovesu žalostnega starega leta pa želim toliko boljše in vselejše novo leto vsem: vikšim in tovaršem in vsem prijateljem in pospešiteljem šolstva!

Naše geslo pa naj bo tudi v novem letu 1870:

Vse za Boga, vero, šolo, za dom in vladarja!

L. K.

v imenu dobromislečih in želečih učiteljev.

*) Da pa se to doseže, je pa potreba, da se obedve slovnici mnogokrat na vse strani obdeljujete.

Iz Idrije. (Šolske in učiteljske drobtine.) Pisal sem Vam že o naših učiteljskih posvêtih in na kratko načertal obravnane reči v 4 sejah. Imeli smo odsihmal že 9 sej skupaj. Nekaka dolžnost me veže, da tudi o ostalih peterih saj povem, kaj in kako smo se v imenovanih skupščinah pomenkovali. V treh sejah smo pretresovali „pohvale in kazni v ljudski šoli“, vedno ozir jemaje na naše posebne razmere in okoliščine. O pohvali in kazni sem pisal tudi „Tov.“ Tu le omenjam naše knjižnice, ktere so bile tudi v eni seji na dnevnem redu. Knjižnico to, ki pa nikakor ni še obilna, vstanovili so zgolj dobrotniki, šolski prijatelji in posamesni učitelji. Podlago ji je bil menda že l. 1852. položil verli g. dr. France Močnik, kajti on je $\frac{1}{3}$ sedanje knjižnice daroval. Potem je naraščala po dodatkih posamesnih vodjev in učiteljev, med katerimi prejšnjega šolskega ravnatelja č. g. Fr. L. hvaležno omenjam. Vsa knjižnica šteje 69 delov v 160 zvezkih, med katerimi je nad polovico pedagogičnih. Tudi je nekaj ostankov šolarskega bukvišča, ki je štelo nekaj knjig za mladino. Od te knjižnice se je pa porabilo nekaj za konecletna darila, nekaj se je pa potergalo tako, da je ostalo le malo deleev. Ker so naši predniki to knjižnico lepo začeli, sklenili smo tudi sedanji učitelji po svoji moči bukvišče z novimi knjigami povekševati in zlasti take bukve nakupovati, ki so neposredno za šolsko rabo, posebno iz domačega slovstva. Kar posamni človek težko zmore, to se laže doversi z druženo močjo. Tako se je tudi tukajšnje učiteljstvo skupno naročilo na „Tov.“ in „Oester. Schulb.“ in vpisalo v družbo „Slov. Matice“. Radi bi si bili učitelji omislili še več koristnih, zlasti šolskih časnikov; ali sklenilo se je, rajši šolske in pedagogične knjige za svoje bukvišče nakupovati. Velikih stroškov pa tudi žepi idrijskih učiteljev vterpeti ne morejo; kajti njihove plače so gledé na okoliščine sedanjega časa — na dragino, velike tirjatve od učitelja toliko v šolskem obziru, kakor v njegovem svetovnem stališči — vendar le piče in tukajšnji učitelji, zlasti učiteljice, čakajo vedno zaupljivo, kdaj bode slavno rudarsko predstojništvo in dnarstveno ministerstvo posnemalo povišanje učiteljske plače v drugih mestih naše domovine. Na ljubljanski normalki so že učitelji dve leti na boljem; mestno glavno šolo v Ljubljani je letos ta sreča doletela; sedaj pa pride versta na druga mesta na Kranjskem, da posnemajo lepi zgled in pomagajo revnim učiteljem, ki z velikim trudom postavljajo podlago obênemu blagostanju. —

Ker se dandanes od ljudskih šol tirja (žalibog da se tudi naše glavne šole ne smejo dovelj pečati s kazavnim podukom, ker bi potem v jezikih zaostajale), da se posebno rečni nauk goji, in ker je za ta predmet predočeb, podob itd. treba, prosili smo učitelji pri nas, da bi se šoli velike stenske table kupile. Za to so prav primerne v Schreiberjevi zalogi v Eslingu; 15 velikih tabel z lepimi barvanimi podobami vsega živalstva veljá blizo 24 gold. Če nam te table dadó, dobí šola prav koristen učilen pripomoček.

J. L.

Iz Černomlja. (Učiteljski zbor.) (Konec.) Malo obširneje sem jaz o tem pisal, gledé na posamesne razdelke „DrugEGA berila“, pa tudi le bolj poveršno. Rekel sem pa, ako se o čem podučuje in se kaj pojasnuje, naj se tako podučuje, da bo otrok dobiček

od poduka imel. Kaj pomaga, postavim, kmetu vediti, da je krava domača, doječa žival, da ima štiri noge in dva gladka, votla rogova, da je rudeče, bele ali černe barve, da nam daje mleko, iz ktereга maslo delamo itd.! to kmet vse vé brez šole. In vendar smo se mi le tako učili. Mi bi morali drugače podučevati, namreč, ktere posebnosti, kakošno natoro ima ta ali una žival, kako naj se hrani, kako rabi, da nam bo boljše koristila itd. Prav dobro popisuje g. profesor Erjavec živali v svojih zvezkih „Živali v podobah“.

Kmet vidi vsak dan svojo goved, pa je vendar ne zna ne primerno hraniti, niti prav rabiti. Obdeljuje leto za letom svoje njive, pa jih vendar večkrat ne zna prav obdelovati. Ko sneg skopni, začne sejati; seje, da zopet sneg zemljo pokrije, pa se še vendar ni naučil setve tako verstiti, da bi mu prahe ne bilo treba, kar se še vidi prav pogostoma. Dan za dnevom si pripravlja gnoja, pa si vendar pravega pripraviti ne zna. O vseh teh rečeh bi morali ljudski učitelji mladino podučevati; zato tudi ministerstvo sklicuje ljudske učitelje na Dunaj v kmetijsko šolo. Vednosti o poljedelstvu, živinoreji itd. se pri kmetih ne vekšajo, davki so pa vedno večji. Kmet vé, da ga čevelj žuli, dostikrat si pa ne dá tudi nič dopovedati. — Veliko bi se dalo res za blagor priprostega ljudstva storiti, pa v šoli nam manjka tudi učilnih pomočkov. Ako se otroku ena reč popiše, naj bi mu jo učitelj tudi res pokazal, ali saj v podobi. Pa nimamo ne tega, ne unega. Dijaki srednjih šol imajo v svojih bukvah podobe, imajo jih po stenah, kažejo se jim tudi reči v djanji, a mi imamo v naših berilih le gole čerke. Jaz mislim, da bi bukve ne veljale toliko več, ako bi se nekaj podob v njih natisniti dalo. Koliko veselja bi otroci imeli do takošnih bukev! podob tedaj zeló pogrešamo. Učilnih pomočkov si pa mi sami pri naši pičli plači ne moremo kupovati; tega tudi od nas nihče tirjati ne more. Dobil sem pa že za odgovor, ko sem prosil za kakšen učilni pomoček. „Kaj nas to briga, rokodelec si tudi sam kupuje orodje!“ *) Kar moremo brez učilnih pomočkov storiti, bomo pa tudi storili.

G. poglavar nam je vse priterdil, kar smo o berilu govorili; sej vidi, da smo pri volji vse storiti, kar je v naši moči. Priporočal nam je pa še prav živo, da bi učence v zgodopisji o Avstriji podučevali, namreč, kako se je naše cesarstvo začelo, in kaj se je že vse ve-selega in žalostnega pri nas zgodilo. On pravi, da priprost kmet ne vé o tem kar nič, zato ne more tudi domoljubja v sereu občutiti. Ako bi se pa mladina o zgodopisji kaj podučevala, gotovo bi začelo ljudstvo bolj svojo domovino ljubiti. On upa tedaj in si želi, da bi pri prvih skušnjah, t. j. konec šolskega leta že čul otroke o tem kaj pripovedovati. Tudi je rekel, da bo skerbel, kar je mogoče, da vsaka šola dobí vert za poduk o sadjereji.

Tretje vprašanje je naj več učiteljev izdelovalo. Sploh so izdelali eni po eno, drugi po dve prašanji, le trije so vse tri izdelali, in eden nobenega.

*) Več šol na Kranjskem že ima Hartingarjeve table.

Tretje vprašanje izdelalo se je blezo tako le: Slabo spoštovanje zadržuje učitelja pri podučevanju in vzrejevanju. Kjer srenja učitelja ne spoštuje, hodijo tudi otroci v šolo ne zato, da bi se kaj naučili, ampak ker ravno morajo. Taka šola ni vredna piškavega oreha. Nektera občina ima učitelja za svojega služabnika, kteremu hoče le zapovedovati, ker ga ona plačuje.

Včasih je pa tudi učitelj kriv, da ga srenja ne spoštuje, ako je n. pr. premalo izobražen, in se tudi sam ne izobražuje; ako se spodobno in dostojno v šoli in do srenječanov ne obnaša, ako si v srenji prave tovaršije ne izbira; ako išče kratkočasnosti po takih krajih, kjer še svoje pičle dohodke zapravlja in zavoljo tega v dolgove leze; ako mu ni za snažnost mar, kar se precej na njegovi obleki pozna itd.

Da si pa učitelj v srenji spoštovanje pridobi in pridobljeno množi, naj se srenji kaže, da je svoji službi kos. Ako mu kaj pomanjkuje, naj se lepo tiho dalje izobražuje. Izobraževanje nam je zelo potrebno, ako hočemo dandanašnjim tirjatvam zadostovati. *)

Učitelj naj se v šoli tako obnaša in podučuje, da ga bodo otroci ljubili in zato tudi spoštovali. Ako starši vidijo, da njihovi otroci radi v šolo hodijo, da svojega učenika ljubijo, spoštujejo in hvalijo, gotovo ga bodo tudi sami potem spoštovali in mu zaupali. Učitelj in starši naj si gredo na roko.

Tovaršij naj si veliko ne išče, posebno slabih naj se vedno ogiblje; sej že pregovor pravi: „Po slabi tovaršiji rada glava boli“. Ker pa tudi ni dobro, da je človek le sam, kakor je že Bog rekel, ko je Adamu ženo vstvaril, naj si tudi učitelj zbere tako tovaršijo, ki mu bo na čast. On naj se tedaj peča le s pametnimi možmi, ki so vredni spoštovanja.

Učitelju jemlje spoštovanje tudi to, ako prepegosto kerčme obiskuje, in denar jemlje na posodo pri ljudeh, ki ga potem raznašajo. Hudoben jezik mu lahko pri taki priložnosti spoštovanje krajša. Tukaj je prvi prijatelj zelo potreben.

Učitelj si tudi spoštovanje pridobiva, ako se snažno oblači. Se vé, da ne mora v svili hoditi, toda to naj bo snažno, kar ima. Ako je učitelj nesnažno oblečen, pravijo, da vse zapije. Vsak dan pa

*) Izobraževati se nam je res treba, to čas tirja. Brati moramo prav pridno pedagogične časopise in knjige. Od naše pičle plače si pa ne moremo toliko odtergati, da bi si vsak za-se časopise naročeval in si bukve kupoval. Zatorej sem pri prvem učiteljskem zboru v Ljubljani predložil, da bi si okrajne učiteljske bukvarnice vstanovile, ker le z združenimi močmi se dá kaj dobrega opraviti. Ravno to sem tudi sedaj pri našem zboru predložil, in moj nasvet je bil od vseh sprejet. Letos bo dal vsak po dva goldinarja, nekteri tudi po več, kakor bo potreba, kajti začetek je težak. Miklavž je precej pet goldinarjev ponudil. (Pa gotovo ne tistih, ki si jih kot učitelj prisluži, ampak ki mu jih pošta nese.)

Tudi gosp. okrajni glavar je rekel, da nam dá precej deset gold., ako vstanovimo učiteljsko bukvarnico, in nam je tudi obetal, da bo še pri drugih znanih bogatih gospodih za našo bukvarnico podpore iskal. Upam, da bo mož beseda. Meni so že tudi eni gospodje pomoč v ta namen ponujali.

Mislím, da bomo v kratkem imeli že lepo knjižnico.

Pis.

ne more novih hlač imeti, kajti njegova služba mu toliko ne nese, njegovi starši (če jih še ima) pa tudi niso tako premožni, da bi ga podpirali.

Učitelj naj svojo dolžnost zvesto spolnuje, ako hoče, da ga ljudje spoštujejo. Če on v tem daje svojim učencem slab zgled, in srenja nepoveršnost zapazi — po njem je.

Učitelj naj bo tudi svoji srenji vdan ali nagnjen, in naj jo tudi sam spoštuje, ako hoče, da ga bo ona spoštovala. Še žival ljubi tistega, kateri njo ljubi. Tedaj je tudi to poglavitna točka.

Tako, na primer, smo se pogovarjali o tretjem vprašanji in sedeli tu klaverni, mislé si: delo nam nakladajo, za naš želodec se pa nihče ne zmeni.

Ko pa jamemo govoriti o financah *), da bi se učitelji bolje spoštovali, ako bi se bolje in drugače plačevali, smo se pa prav oživili; nekteri upajo na boljše čase, drugi pa imajo priliko, svoje tuge, težave itd. potožiti. Nekdo, ki dobiva v denarjih svojo plačo, pravi, da še za leto 1869. ni krajcarja dobil od župana, drugi pravi, da ga je župan iz sobe spodil, ko je prišel prosit svoje kervavo zaslužene krajcarje; tretji pripoveduje, da hoče župan, ki mu šolski denar pobira, plačan biti za svoj trud, itd. **)

Ako hočete, „gospodje“, da bi nas srenja spoštovala, delajte na to, da se naša plača predrugači, vredi in zveksa, bira in šolski denar naj se odpravi. Dokler kmet vé, da učitelj tako rekoč strada, in da tisti košček, ki ga ima, od njega dobiva, gotovo ga ne bo spoštoval. Učitelj je srenjski beraček. Ko svoje težko delo dokonča, pa mora žakelj vzeti in od hiše do hiše iskat iti svoje kervavo zasluženo plačilice; „serce bi človeku počilo!“ Kmet naj ne vé, kako učitelja plačuje, kakor za vradnika ne vé, zato ga tudi bolj spoštuje ko nas. Naš gosp. poglavar je tudi rekel, da srenja nas ne bo spoštovala in mi ne moremo zadovoljno živeti, dokler ne bomo plačani kakor vradniki. On bi tedaj gotovo tako naše plače vredil, ko bi imel sam vso moč v rokah. Ko bi bili vsi gospodje, ki imajo našo plačo vrediti, takih blagih misli, bi mi ne zaostajali tako, in bi kmali došli druge.

Jaz tudi ne vem, zakaj bi mi tako plačevani ne bili, kakor vradniki, sej tudi mi služimo državi. Ali ne izobražujemo državi pripravne hasnovite državljane? Sej tudi vradniki ne služijo samo cesarju, sej ne pobirajo samo davkov, ampak hodijo tudi kmetje in drugi k njim pravice iskat, in vendar se vsi cesarski služabniki imenujejo. Vradniki so zavoljo ljudstva, ravno tako je z nami, pa se vendar nihče na nas ne ozira, kakor ko bi nas treba ne bilo. Vsem se pomaga, le mi zastonj terkamo, nihče nam ne reče „herein“. Pa le še terkajmo in sicer močnejše, dokler se ne naveličamo, morda se nam vendar enkrat vrata odprejo. —

J. J.

*) To je imel vsak v dno torbice, ako ravno je poglavitna reč za nas. „Najpervo poboljšanje službe, potem napredek.“ Pis.

**) Meni se je že večkrat prigodilo, da se mi je reklo, ko sem prišel po svoj „geholt“: „Sem že pismo dobil iz Tersta, denar je že na pošti.“ Pasja tí capa, ali me teržacani plačujejo? Pis.

iz Ljubljane. Minister za bogočastje in nauk je z ukazom 17. preteč. m. pod št. 10400 A. Praprotnikovo „**Slovensko slovnico za pervence**“ (v Ljubljani 1869, veljá vezana 30 kr.) pri podučevanju v slovenskih ljudskih šolah dovolil. — S prihodnjim „Tov.“ začnjeni bodemo navod, kako naj se slovnica v ljudski šoli obdeljuje.

— Okrožnica c. k. deželne vlade 4. preteč. m. s št. 9025 poudarja, kako so učiteljski zbori zelo važni za splošni napredek pri šolstvu in učiteljstvu in pravi, da je skušnja pokazala, da se je šolstvo naj bolje pospeševalo le v tistih krajih, kjer so učitelji pridno zborovali. Dalje se tu vnovič ukazuje, da naj se pri glavnih šolah (pri ljudskih šolah s štirimi razredi) učitelji vsaki mesec shajajo in posvetujejo o naučnem načertu, o učilu, o posamnih naukih, o učilnih pomočkih, o napredovanju šole, o nravnem vedenju šolske mladine in o vsem, kar se godí v šoli in zunaj šole. O vseh teh posvetih pišejuje se naj zapisniki, kateri se potem vsake pol leta c. k. vladi predlagajo v poterjenje. S tem pa se okrajni šolski zbori kar nič ne spreminjajo.

— Zastran kerščanskega nauka v neočitnih šolah je minister za bogočastje in nauk 15. preteč. m. določil, da starši, ki dajejo svoje otroke v stranske ali neočitne šole kake druge vere, morajo sami skrbeti, da bodo otroci podučevani tudi v kerščanskem nauku.

— 1. list lepoznankega časopisa „Zvon“ je že na svetlem. V prav lični podobi nam kaže mnogo kratkočasnega in podučljivega blagá. Veljá za celo leto 3 gold. Naroča se na Dunaji pri založniku in vredniku J. Stritarji.

— **Serčna zahvala.** Priserčno se zahvaljujem vsem, kateri so moji ljubeznjivi ženi Marici skazali zadnjo čast, da so jo 4. t. m. spremili na pokopališče in so s tem hladili moje bitko užaljeno serce. Blaga rajnea je vedno hrepenela po sreči ljudskih učiteljev, pa je ni dočakala; vsem svojim prijateljem in tovaršem jo tedaj priporočam v pobožni in mili spomin!

A. Praprotnik.

Premembe v učiteljskem stanu.

V šmarskem okraji blizo Celja. G. Martin Pesdevšek je postavljen za zač. učitelja v Slivnico; — g. Janez Muršec pa za terdno v Sladko Goro. G. Jožef Četina, učitelj v Slivnici, je umerl. R. I. P.!

Listnica. G. Iv. K. v V.: 1 gold. smo zapisali za drugo pol. l. 1869; na dolgu je še 30 kr. — G. J. M. v St.: „Tov.“ veljá 2 gold. 50 kr., tedaj prosimo, da bi nam za lansko leto 50 kr. in za letoš. l. 50 kr. še doposlali. — G. M. St. v St. t.: Poslano naročnino smo zapisali za pr. l. 1869. Drugo smo odpravili po naročilu. Več gg. dopisnikom: Dopisi drugopot. — Vsem blagim podpornikom in milim tovaršem, ki nam voščite vspeh pri delu in veselo novo leto: Bog Vas usliši! Lepa hvala!